



QIMMATLI QOG'OZLAR BILAN BOG'LIQ OPERATSIYALARNI SOLIQQA TORTISHNING O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ TIZIMIDA TUTGAN O'RNI

*Shaxlo Begmatova
Faxriddin qizi*

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Korporativ moliya, Moliya bozori va moliyaviy
texnologiyalar*

Annotatsiya

Ushbu maqola O'zbekiston soliq tizimi doirasida qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalarni soliqqa tortishning ahamiyatini o'rganadi. U bunday soliqqa tortishning moliya bozorlari, investorlar va butun mamlakat iqtisodiyotiga ta'sirini o'rganadi. Tahlil amaldagi soliq qoidalari, ularning oqibatlarini va qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalar bo'yicha soliq tizimining samaradorligi va adolatliligini oshirish uchun potentsial islohotlarni ko'rib chiqadi.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy manzarasi, Qimmatli qog'ozlar, bozor ishtirokchilari, qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni soliqqa tortish, davlat boji yoki ayirboshlash.

Kirish:

Har qanday davlatning iqtisodiy manzarasini shakllantirishda soliqqa tortish hal qiluvchi rol o'ynaydi. Qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalar kontekstida soliq rejimi investitsiya qarorlari, bozor likvidligi va kapital shakllanishiga ta'sir qiladi. Ushbu maqola O'zbekistonning o'ziga xos misolida, qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni soliqqa tortish qanday tuzilganligi va uning bozor ishtirokchilariga ta'sirini o'rganishga qaratilgan.

O'zbekistonda qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni soliqqa tortish:

O'zbekistonda qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni soliqqa tortish birinchi navbatda O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi bilan tartibga solinadi. Qimmatli qog'ozlar, masalan, aksiyalar, obligatsiyalar va hosilalar bilan bog'liq operatsiyalar turli xil soliq'larga, jumladan, kapital o'sishiga soliq, dividendlar va foizlardan ushlab qolish solig'i va bitim solig'lariga tortiladi. Qimmatli qog'ozlarni sotishdan olingan foydadan kapital daromad solig'i undiriladi. Soliq stavkasi qimmatli qog'ozlarni saqlash muddatiga va investorning rezidentlik maqomiga qarab o'zgaradi. Qimmatli qog'ozlardan olingan dividendlar va foiz daromadlari oldindan belgilangan stavka bo'yicha soliqqa tortiladi. Davlat boji yoki ayirboshlash yig'implari kabi tranzaksiya solig'larini qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarga ham tegishli bo'lishi mumkin. Ushbu soliqlar investorlar uchun savdo xarajatlariga potentsial ta'sir ko'rsatish bilan birga hukumat uchun daromad olishga qaratilgan.

Investorlar va iqtisodiyotga ta'siri:

Qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni soliqqa tortish investorlar va kengroq iqtisodiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Sarmoyaviy daromadlar bo'yicha yuqori soliq stavkalari investorlarni bozorda ishtirok etishdan to'xtatib qo'yishi mumkin, bu esa likvidlikning pasayishiga va kapital shakllanishining pasayishiga olib keladi. Boshqa tomondan, yaxshi muvozanatlangan soliq rejimi uzoq muddatli investitsiyalarni rag'batlantirishi va bozor o'sishiga yordam berishi mumkin. Bundan tashqari, qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalar bo'yicha soliq tizimining samaradorligi va adolatliligi investorlarning ishonchini saqlash va bozor yaxlitligini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Shaffof va bashorat qilinadigan soliq siyosati bozorning barcha ishtirokchilari uchun teng sharoit yaratishga yordam beradi, moliyaviy bozorlarning umumiy barqarorligiga hissa qo'shadi.

Qimmatli qog'ozlar bo'yicha operatsiyalarga soliq solishning investorlar va iqtisodiyotga ta'siri siyosatchilar soliq siyosatini ishlab chiqishda e'tiborga olishlari kerak bo'lgan hal qiluvchi jihatdir. Ushbu ta'sirni batafsil bayon qilish uchun ba'zi asosiy fikrlar:

1. Investorlar ishtiroki: Sarmoyaviy daromadlar bo'yicha yuqori soliq stavkalari investorlarni qimmatli qog'ozlar bozorida ishtirok etishga to'sqinlik qilishi mumkin. Bu ishtirok etishning qisqarishiga, potentsial investorlar pulining cheklanishiga va bozor likvidligiga ta'sir qilishi mumkin. Investorlar sarmoyani qimmatli qog'ozlar bozorida chalg'itishi mumkin bo'lgan qulayroq soliq rejimiga ega bo'lgan muqobil investitsiya variantlarini izlashlari mumkin.

2. Kapitalni shakllantirish: Qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni soliqqa tortish iqtisodiyotda kapital shakllanishiga ta'sir qilishi mumkin. Sarmoyadan olinadigan soliq stavkalari yuqori bo'lsa, investorlar tavakkal qilish va biznes uchun kapitalni jalb qilish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun asosiy bo'lgan qimmatli qog'ozlarga sarmoya kiritishga kamroq moyil bo'lishi mumkin. Uzoq muddatli investitsiyalarni rag'batlantiradigan muvozanatli soliq rejimi kapital to'planishiga va iqtisodiy rivojlanishga yordam berishi mumkin.

3. Bozor likvidligi: soliqqa tortish qimmatli qog'ozlar bozorining likvidligiga ta'sir qilishi mumkin. Yuqori tranzaksiya soliqlari yoki kapital daromad solig'i investorlarning savdo faoliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin, bu esa kamroq likvid bozorlarga olib keladi. Likvidlikning kamayishi investorlar uchun qimmatli qog'ozlarni sotib olish va sotish uchun qimmatroq bo'lgan takliflar bo'yicha so'rovlarning kengayishiga olib kelishi mumkin. Bu bozor ishtirokchilarini to'xtatib qo'yishi va iqtisodiyotda kapitalning samarali taqsimlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

4. Investor ishonchi: Qimmatli qog'ozlar bo'yicha operatsiyalar bo'yicha soliq tizimining samaradorligi va adolatliligi investor ishonchini saqlab qolish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shaffof va bashorat qilinadigan soliq rejimi soliq majburiyatlari va majburiyatlari bo'yicha aniqlik kiritish orqali investitsiyalar uchun qulay muhit yaratishga yordam beradi. Barcha investorlarga teng munosabatda bo'lgan adolatli soliq siyosati bozorda ishonchni mustahkamlashga yordam beradi, teng o'yin maydonini yaratadi va bozor yaxlitligini ta'minlaydi.

5. Bozor barqarorligi: Barqaror va bashorat qilinadigan soliq siyosati moliya bozorlarining umumiy barqarorligiga yordam beradi. Bozor yaxlitligi va investorlarni

himoya qilish orqali, yaxshi ishlab chiqilgan soliq tizimi risklar va noaniqliklarni yumshata oladi, qimmatli qog'ozlar bozorining tashqi ta'sirlarga chidamliligini oshiradi. Bozor barqarorligi mahalliy va xorijiy investorlarni jalb qilish, barqaror o'sish va rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun zarur.

Xulosa:

Qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni soliqqa tortish O'zbekiston soliq tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Daromadlarni ishlab chiqarishni bozor samaradorligi va investorlarni himoya qilish bilan muvozanatlashtiruvchi soliq siyosatini puxta ishlab chiqish orqali siyosatchilar jonli va barqaror qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlashlari mumkin. Soliq tizimini baholash va potentsial islohotlarni davom ettirish O'zbekiston moliya bozorlarining jahon miqyosida raqobatbardoshligi va jozibadorligini yanada oshirishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, soliqqa tortishning qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalarga ta'siri bozor dinamikasiga va iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sir qilish uchun alohida investorlardan tashqariga chiqadi. Daromad maqsadlarini bozor samaradorligi va investorlarni himoya qilish bilan muvozanatlashtiradigan puxta ishlab chiqilgan soliq rejimi iqtisodiyotning umumiy farovonligiga hissa qo'shadigan jonli va barqaror qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi
2. O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish strategiyasi
3. O'zbekistonda qimmatli qog'ozlar bozori bo'yicha iqtisodiy hisobotlar
4. Qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalarni soliqqa tortish bo'yicha akademik tadqiqotlar